

89. Nieuwe abonnementen op de *Heraut* kunnen tot op een later te bepalen tijdstip van dezelfde voorwaarden gebruik maken, mits ze *dadelijk* hetgeen reeds van het werk verschenen is, bijbetalen. In geen geval kan men *latere* deelen aankopen al f 3.— per deel, zonder de vorige te nemen.

90. Alleen bij genoegzame deelneming gaat deze aanbieding door.

De gelegenheid tot intekening wordt, vanaf heden opengesteld.

Een bijlet daarvoor vindt men op de volgende bladzijde in den hoek.

De Administrateur
J. A. WORMSER.

Amsterdam, Juni 1891.

Elfde Jaarvergadering van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, gehouden te Rotterdam op 21 en 25 Juni 1891

«Geslagen over heel de linie.

Een nederlaag die profetie is van den volken ondergang, welke de antirevolutionaire partij wacht, nu Hoogkerkelijke en Liberaal, Levy en Bronsveld, arm in arm, tegen haar optrekken.

Haar bloem vervelkt, haar stengel geknakt, straks haar plaats zelfs niet meer te vinden op Nederlands erve!

Ziedaar de juichtoon der liberalistische pers toen de Juni-stemmen geopend werd.

Wel liet de veldheer van het geslagen leger het kloek woord van Koen weerklinken: «Ende desceperet niet!» — maar dat was faire bonne mine à mauvais jeu, dat was schijnheilige gelatenheid.

Wie een kijke achter de schermen kon nemen zou een desolaten veldheer, een radeloos staf, een gedemoraliseerd leger aanschouwen.

Wij wilden wel, dat de groote Pers haar verslaggevers naar de gastvrije stad aan de Rote gezonden had, waar voor de tweede maal de Jaarvergadering der Vereeniging voor Hooger onderwijs stond gehouden te worden. Daar kon een kijke achter de schermen genomen. Daar kwam dazelfde volk, dat op het electorale slagveld de banier hoog had gehouden voor Gods Souvereiniteit in den Staat, nam om diezelfde Souvereiniteit te handhaven op het gebied der wetenschap. Daar kon de keurbende van het leger, daar den veldheer zelf worden aanschouwd.

En in steed van doffe wanhoop, bittere teleurstelling, diepe ingezonkenheid was er onder die stoere mannen, uit Noord en Zuid, Oost en West saamgekomen, veeleer heilige beziel, hooge geestdrift: speelde soms zelfs om hun lippen een gulle lach.

Zie, dat is het geheim van den echten Calvinist. Een volk als boter, dat ge welken kunt, maar dat altoos tusschen de vingers u doorglijpt. Dat buigt maar niet breekt. Dat veelteer als de palmboom onder en door de verdrukking groeit. Dat de banier nooit zinken laat, maar te hooger heit, naarmate de strijd feller woedt. Dat als Prins Willem III niet elke neerlaag een overwinning weet te scheppen.

Ziedaar de indruk, dien ieder van deze samenkomst huiswaarts bracht. Nog zelden was er zooveel opgewektheid. Men erkende het gaarne, menige verandering had de vijand veroverd, maar dankende voegde men er aan toe: Het beste pantsersel, de Vrije Universiteit, staat nog ongedeerd. En daar worden de geestelijke wapenen gemaaid, die den overwinnaar van heden leeren zullen dat Rome een Pyrrhus niet vreest.

Moed, maar daarom geen overmoed is het kenmerk van het Gereformeerde volk. Het voelt diep zijn afhankelijkheid van Hem, in wiens naam de hulpe staat der Vrije Universiteit. En vandaar dan ook de behoefte, elke jaarvergadering opnieuw gevoeld, om vóór alle dingen gebeden en smeekingen op te zenden naar den troon der genade.

1. De Bidstond.

Daartoe kwam men ditmaal saam in de Nieuwe Westerkerk, het keurige kerkgebouw der Nederd. Gereformeerden, waar Dr. Wage naar de talrijke schare tot gebied opwekte door een reide over Coloss. 4: 2, waarin de spreker zeker geen bedenkelijke hoogte toppen van wetenschap beklom, maar blijvend in practischer sfeer, daarom niet minder de aandacht boeide.

Na het zingen van Ps. 119: 68 scheide de spreker met stoute beelden, in een inleidend woord, naar aanleiding van Philipp. 4: 6, het ontzaglijke wonder, dat in de gave des gebeds school. De diepe tegenstelling tusschen de hooge majesteit Gods en de nistigheid van het schepsel; maar meer nog, de ontzettende kloof die daar gaapt door de sonde, zou het voor menschele gedachten onmogelijk maken, dat God zich neerbuig om te luisteren naar zijn Hem altoos tergend kind. Toch schonk de Heere naast zooveel andere rijke gaven, ook die allerfijelste van het gebed, waarin Hij zijn Koningsluster verbijert en met moederlijke teederheid naar al de nooden van zijn volk vraagt, — waarin Hij hun ook vergult als voorblidsen op te treden. Niet het minst geldt die voorbede de Vrije Universiteit. In haar ontstaan lag glorie voor den Christus Gods en Goddelijke wrake saamgestrengeld, waar het «niet denkend deel der natie», de «nachtschool» een Universiteitsoprichting, tegenover de Staatshoogeschoolen, die niet meer rekenden met de Zonne der gerechtigheid; een Universiteit die wonaan inwendige kracht, aan liefde bij 's Heeren volk, aan eere ook bij de menschen. Haar kracht zij echter alleen uit dien God, die om die kracht met worsteling des geestes wil gebeden zijn. Als heiligen regel voor die worsteling verwees de spreker naar Col. 4: 2, waarin hij vond een opwekking tot *ernstige inspanning, scherpe waakzaamheid en levende dankbaarheid*.

I. Tot *ernstige inspanning*, in de zalving des Heiligen Geestes was aan Gods kind al het noodige geschenkt, ook de Geest des gebeds. Evenals de aard van het beekke meebrengt, dat het murmelt, wanneer het van de winterboei ontlasten daarheen vloeit, zoo moet ook bij den Christen, wanneer er drang is van geestelijk leven, vanzelf het gebed optijgen uit de ziel. Alleen, wat bij het beekke naar zijn aard onbewust geschiedt, geschiedt naar den aard van het geestelijk leven bewust, krachtens de werkzaamheid van den vrigemaakten wil, welke werkzaamheid opgewekt, bestuurd en geregeld wordt door den Heiligen Geest. Deze doet dit soms door een belofte toe te passen, vaak door vermaning, gelijk in dit tekstwoord. Gebedsvolharding door weibewaste inspanning van alle geestelijke vermogens, dat is de eisch des Heeren. Met diezelfde voorbeeld maakt de spreker dit duidelijk. Jakobs worsteling op Pniel, waar de Engel den Verbonds schijnbaar den zegen onthouden wil, maar door gebeden en smeekingen overwonnen wordt. Elia op Karmel, die eerst door één gebed vlammen doet neerdalen van den hemel; die te Zafath door een tot driemaal toe herhaald gebed den zoon der weduwvrouw opwekt uit den dood; en die nu tot zevenmaal toe worstelen moet voor een wolks als eens mans hand aan den horizon rijt. De Zoon Gods wegrimpend in Gethsemane's hof en uit zijn menschele gevoel bildend met sterke roepingen en tranen, voor hij uit de vreeze wordt verhoord. Ziedaar de exempels van een sterk aanhouden in het gebed. Het is goed aldus te moeten worstelen, wil aan de gesloten gebedspoort zooveel wordt geleerd: nederigheid, ootmoed en het pleiten op Gods beloften en trouw. Daar worden de Jakobs gebroeken in hun kracht en list en tot Israels, vorsten Gods, gemaakt.

II. Tot *scherppe waakzaamheid*. Nadat de spreker met beroep op Ef. 6: 18 tegenover een verlichtende excessie de zelfstandige betekenis van het woordke «waakt!» had gehandhaafd, wees hij er op, hoe hierin tweeërlei gedachte ligt opgesloten: 1°, dat men strijden moet tegen zondige gedachten, die onder het gebed binnendringen, en 2°, dat men door de talrijke aanvallen van Satan zich van het gebed niet moet laten afhouden. Vooral waar schuwde de spreker tegen het gevaar van reactie, dat op een krachtig gebed zoo licht volgt en waarvan de Heilige Schrift ons voorbeelden geeft in Elia's moedeloosheid na het wonder op Karmel en Jakobs wegzinken in vadsige ruste bij Sichem. Groote genade moet tot groter zorgvuldigheid leiden.

III. Tot *levende dankbaarheid*. Elk gebed moet met dankzegging gepaard gaan, waar dankbaarheid de olie is, die den stroom van sleutel weer in het slot omdraaien doet. Waar de gebedskracht verlaauwt, daar dient een zich verdiepen in de vele weldadigheden Gods om die kracht te verlevendigen. Men lette tot opwekking dier dankbaarheid op hetgeen de Christus Gods op aarde leed, in tegenstelling met wat wij bezitten en genieten; op het ontzaglijk oordeel, dat wij als zondaren verdiend hadden in tegenstelling met hetgeen Vader, Zoon en Heilige Geest in het werk van verkiezing, verlossing en heiligmaking voor ons deden, dan smelt de ziel weg onder zooveel genade en wordt vanzelf de drang tot het gebed wakker in het hart, waartoe spreker op wekt door te laten zingen Ps. 33: 11.

Houdt sterk aan in het gebed voor de Vrije Universiteit! roept de spreker allen aanwezigen toe. God de Heere kent en mint de Vrije Universiteit en zal voor haar zorgen, maar Hij wil er van den huize Jakobs om gebeden zijn. Houdt sterk aan in het gebed, roept hij H.H. Directeuren toe. Wat geeft al nu bouwen van het huis, uw bewaken van de stad, indien de Heere niet zegent?

Aan H.H. Curatoren herinnert hij den ontslapen broeder, Dr. Van den Bergh, die zoo rijk was in gebedsgenade en niet wiens lezing hij een treffend voorbeeld van gebedsverheering mededeelt. Waar deze Henoch is weggenomen, aanblijven en zwijgen wij, maar moog zijn gebedsgave onder u voortleven.

Hetzelfde wenschte hij H.H. Professoren toe. Waar de mannen, die als sterren schitteren aan den wetenschappelijke hemel, zoo zelden de waarde kennen van het bidvertrek; waar één grootsche gedachte u drijft: de wetenschap te heroveren voor den Christus Gods, — daar kan dit u alleen gelukken, als ook gij sterk aanhoudt in het gebed.

Niet het minst wenschte de spreker deze vermaning te schrijven op de tafelen van de harten onzer Studenten. Het studentenleven is geen bodem waar de gebedsplantje welig tiert, ook al wordt ze er wellicht meer gevonden dan de wereld zegenen zou. De hoogere eenheid tusschen echt studentenleven en echt Christelijk is moeilijk te vinden. Een leven zonder overdriven ascetie, maar ook zonder nog erger bandeloosheid; dat niet zijn kracht zoekt in nabootsing op kleine schaal van vaders gevonden wordt maar opbloeit uit eigen levenswortel, — dat is het hooge ideaal waarop hij de jonge mannen der Vrije Universiteit wijst.

Na nagmaals het hooge belang dier Universiteit in de worsteling onzer dagen met Rome enerzijds en de Revolutie anderzijds in het licht te hebben gesteld, eindigde de spreker met het strobiljet aan te bevelen, dat door het Locaal Comité in den aanvang was verspreid, waarbij hij voor de Vrije Universiteit niet alleen gaven in geld, maar vooral de zonen des volks en met name de zonen der Christelijke aristocratie vroeg. Daarna ging de spreker voor in het gebed, terwijl de samenkomst eindigde met het zingen van Ps. 66: 10.

Een deel der broeders en zusters kwam daarna nog saam ten huize van den heer Dane, die hen op de meest gastvrije wijze recipieerde.

II. De Jaarvergadering.

Den volgende morgen verzamelde men zich om negen uur in de Oude Doelen. Het was wel een gelukkige keuze van het Locaal Comité bij de drukende zomerhitte een localiteit uit te kiezen, die de stralen der zon afweerde, maar tevens het volle genot van de buitenlucht schonk. En niet minder gelukkig mag de keuze van heeren Directeuren heeten om het presidium der vergadering op te dragen aan den President Curator Mr. Keuchenius, een man wiens naam alleen het hart van het volk reeds luide kloppen doet vol warme sympathie.

Nadat de Voorzitter de laatste twee verzen van Ps. 103 had laten zingen en uit het Evangelie van Johannes hoofdstuk 5 vs. 17—47 had voorgelezen opende hij de vergadering met gebed. Hij riep daarna een hastelijk welkom toe aan de leden en begunstigers der Vrije Universiteit, vergaderend in de stad, versierd met de standbeelden van Erasmus en Gijbert Karel van Hogendorp, de stad, die herinnerde zowel aan Nederlands ouds glorie op het gebied van handel en nijverheid als aan Nederlands worstelingen op het gebied van wetenschap en godsdienst. In de eerste plaats herdacht hij daarna het smartelijk overlijden van Koning Willem III, waar dit de eerste jaarvergadering was, nadat die slag Nederland trof. Hij wilde niet

herhalen wat in 's Lands raadzaal of bij het geopend graf door den meer dan tachtigjarige hofprediker reeds gezegd was tot hulpe van zijn nagedachtenis of tot eer van zijn regering, maar wees op één zaak, die nog nergens was vermeld: de betrekking waarin de Vrije Universiteit stond tegenover den Koning. Al kan niet gewaagd van persoonlijke blijken van onderscheiding door den ontslapen Vorst aan de Vrije Universiteit gegeven, men vergeet niet, dat onder zijn regering het mogelijk werd zulk een Universiteit tot stand te brengen en dat van de zijde dier regering nooit anders dan blijken van belangstelling haar zijn te beurt gevallen. Dat danken we aan het rechtvaardighedsgevoel, dat de vorsten van Oranje altijd heeft gekenmerkt, een gevoel dat voortspruit uit de waardering dier Calvinistische beginselen, waarop de Vrije Universiteit steunt. Dat aan het Woord Gods, waarop die Universiteit zijn grondt, en waaraan onze vorsten en vaders zich hebben vastgeklemd. Dat bovenal aan Gods trouw aan het verbond, dat Willem I met den potentiaat der potentaten sloot en dat, wierd het door ons volk vaak vergeten, door Hem met ontferming werd herdacht, waar Hij geen middel onbepoofd liet om ons tot Hem te doen wederkeeren. Immers een dier middelen was, dat Hij mannen, vol vreeze voor zijn naam, in het harte gaf, om waar het ongelofte zijn Woord zocht aan te randen, juist op grondslag van dat Woord Nederlands jongelingschap tot Hem op te leiden. Daarna wees de spreker op de verschillende blijken van belangstelling, die van de zijde der regering van den overleden Koning ontfangen waren. Vooreerst dat bij de opening der Vrije Universiteit de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken tegenwoordig geweest was. Vervolgens dat telken jare Professor Wolter beoemd was in de examencommissie voor de toelating tot de Rijks-universiteiten. En eindelijk, dat twee mannen, nauw verbonden aan de Vrije Universiteit, die een als Curator, de ander als Hoogleraar, door Hem geroepen waren om zitting te nemen in het laatste Kabinet, dat onder zijn regering geformeerd was — een eere die wellicht nooit voor de Vrije Universiteit weerkereen zal. Maar juist naarmate steeds donkerder wolken zich saampakken ook over Nederlands erve, de aanvallen van het ongelofte diester en de schaar der Godvergeten rijker worden, naar die mate zijn wij te meer dank verschuldigd aan Willem III, dat hij aan twee zoodanige mannen — de een heuchuldigd vande praerogatieven der Kroon te hebben aangesteld en de ander van kerkroef; beiden door de kerk uitgeworpen als rustverstoorders — gelegenheid schonk in de hoogste staatsbetrekkingen werkzaam te zijn in 's Lands belang. Zelfbedwang moet het den Koning gekost hebben — althans indien het onzen tegenstanders gelukt is allerlei boozevermoedens tegen ons in zijn oer te blazen — deze mannen in zijn Kabinet te plaatsen. Maar zij hebben daardoor gelegenheid gehad om te getuigen voor de beginselen die de Vrije Universiteit kenmerken. Daarmede hebben zij, naar de spreker meende, een nieuw tijdvak voor Nederlands geschiedenis doen aanbreken, waarin niet langer de Revolutie door het huis van Oranje zou worden gebuld, maar aller leuze zou zijn: Tegen de Revolutie het Evangelie. Wellicht, zoo ging de spreker voort, hebben wij nog te weinig studie gemaakt van het wezen der Revolutie in haar gevolgen voor Nederland en de geheele wereld, en is het daaraan te danken dat wij te weinig hebben begrepen, dat waar antirevolutionaire ministers, die van harte het beginsel der Vrije Universiteit bejelden, voor het eerst optraden, zij niet bij machte zijn geweest, de Revolutie te bedwingen. Heet de ramp van Krakatau onder de natuurkundigen het machtigste verschijnsel, dat sinds de dagen van den Zondvloed is aanschouwd, de Revolutie is na de kruisiging van Jezus Christus misschien het grootste feit der wereldgeschiedenis. Waar zelfs een man als Goethe na veeljarige studie verklaren moest, dat hij haar nog niet had doorgond, blijkt wel, dat ze meer is dan men er algemeen onder verstaat. Men denkt bij het noemen van haar naam meest aan opstand tegen het gevestigd gezag en onverwering der maatschappelijke orde. Zij houdt meer in dan dat. Ze is een verplaatsing en wegijfing van God. Wat wel behijden velen, die haar beginselen huldigden, nog een God, maar in den grond is de Revolutie niets anders dan het wegnemen van God aan het begin der eeuwen, om Hem te stellen aan het eind der eeuwen als vrucht van het menschele scheppingsvermogen. Zij wil niet buigen voor God, gelijk Hij zich openbaarde in zijn Woord, maar wil zichzelf een God vormen. Vandaar dat het optreden van antirevolutionaire mannen in het laatste Kabinet van Willem III van zoo rijk reikende betekenis was. Mocht hun werkzaamheid veler verwachting hebben teleur gesteld, men vergeet niet, dat de vruchten, die de Revolutie een eeuw lang geteeld had, niet in drie jaren tijds waren weg te ruimen. Maar Gods zij dank, de Heere waakt en heeft aan ons volk de Vrije Universiteit geschenken, haar gesteund en haar doen winnen in de liefde van het volk, al is zij ook achteruit gegaan in de liefde van enkelen. Het is heden toch de elfde maal, dat wij saamvergaderen. Daarvoor moet Gode de eer gebracht.

Voorts herinnerde de Voorzitter aan een woord, door den hoogleraar Gunning twintig jaar geleden gesproken, dat wanneer geen bekeering plaats vond onder het meerendeel van de Christelijke volkeren, de beroeringen zouden voortgaan, ja, voortdurend omwentelingen op allerlei gebied zouden teweeg brengen. Niet gelijk de Rooms-Katholieken zeggen, als vrucht der Hervorming, maar integendeel, juist omdat met de Hervorming niet genoeg ernst is gemaakt. De Heere is getrouw en goed; wat ons voorkomt oorzaak van droefheid te zijn, is juist uiting van Gods liefde en trouw tegenover zijn volk. De dagen die we doorleven — waarin wij wellicht deze Regering zullen zien plaats maken voor een andere — mannen tot ernst en om te bedenken dat de Vrije Universiteit, een teeken des tijds, ook acht heeft te geven op de teekenen der tijden. En een dier teekenen is juist wat de hoogleraar Gunning opmerkte, dat de Roomschen de voortdurende omwentelingen op elk gebied toeschrijven aan de Hervorming. De Rotterdamse «Stemmen voor Waarheid en Vrede» de *Maasbode* — schreef onlangs: «Wie tot de Katholieke kerk niet behoort, zij u een tollenaar en heiden, sprak de Zaligmaker.» En het Rooms-Katholiek program, dat voor de verkiezingen te Amsterdam werd opgesteld, hoewel niet aangenomen, noemde den Paus niet alleen den stedsheer Christ, maar ook den opperleider der volkeren, en eischte dat wij Protestanten in die verwerping van den Christus, aan wien alleen gegeven is alle macht in hemel en op aarde, zouden meegaan.

Het bijgeloof wil blijven wat het is. Wij willen blijven Protestanten, gelijk een der ministers van het huidige Kabinet eenmaal sprak. Wij Calvinisten protesteerden tegen allen, die in hun hart zeggen: «De Heere doet geen goed noch kwaad. Hoe zou Hij het hooren of zien? Hij is zeer verre. De Christelijke kerk behoeft geen nadruk te leggen op Gods rechtvaardigheid, zijn Verbond en Woord.»

Daarom herinnerde ik u, in verband met het doel, dat de Vrije Universiteit najagt, aan het Woord des Heeren, dat ik u voorlas. Indien gij Mozes geloofd, zoo zoudt gij mij gelooven. Maar zoo gij zijne schriften niet geloofd, hoe zult gij mijne woorden gelooven? Zoo is dus het geloof in Mozes en zijn recht door Christus zelf erkend als de voorwaarde, waarop wij Hem alleen in zijn heerlijkheid kunnen aanschouwen. Dit nu doet de Vrije Universiteit. Door de kennis van Mozes en de Schrift tracht zij het Nederlandsche volk terug te brengen tot de kennis van Christus. En het is de hoogleraar Fabius, die op voortreffelijke wijze daarmee aanvang door zijn oratie over de Mozaïsche rechtsbedeling. Nog veel kon de Voorzitter hier aan toevoegen, maar de werkzaamheden riepen. Hij eindigde met God te danken voor de zegeningen, aan de Vrije Universiteit geschonken, en door haar aan heel het Nederlandsche volk toegevoerd; met allen, die aan de Stichting verbonden waren, dank te zeggen voor hun medewerking, hen te gelijkertijd aansporende om met goeden moed voort te gaan, ziende op hetgeen de Heere tot beoogding had gegeven; waarbij hij nog in het bijzonder gedacht het profeschrift van den zoon van Prof. Kuyper, den eersten doctor in de theologie aan onze Hoogeschool.

Vervolgens werd de presentielijst voorgelezen, de geloofsverdragen onderzocht, de notulen der vorige vergadering en het Jaarverslag over 1890 goedgekeurd, waarna de Commissie tot onderzoek van de rekening over 1890 verslag uitgebracht, in overeenstemming met welk rapport H.H. Directeuren gedecoreerd en den Penningmeester voor bewezen diensten dank werd gezegd. In verband met dit rapport drong Prof. Rutgers er op aan, dat de gepubliceerde rekening en verantwoording een volgend jaar zou uitgebreid worden en vooral omtrent den financieelen toestand van het Hospitium meer licht zou ontstoken worden, welk verzoek niet voortkwam uit wantrouwen maar uit begeerte om te voorkomen, dat in 1892 een belangrijk tekort zou ontstaan. Directeuren die opvoeten moesten dit zooveel mogelijk bedekt houden, die met tekorten worstelen dit zoo scherp en schrill mogelijk uitspreken. Nadat de Voorzitter gewezen had op den belangrijken achteruitgang in leden-aantal sinds 1887; en de H.H. Hovy en De Hartog in het licht hadden gesteld, hoe het Studiefonds de worm is die aan onze financiën knaagt, maar die daarom te meer voeding van ons volk moet ontvangen, werd besloten om staande de vergadering een collectie te houden voor het gemelde fonds. De heer Breen meende dat volgens Art. 19 D. K. O. de kerken verplicht waren jongelieden op studie te houden en zij aan dien plicht moesten herinneren.

Een der treffendste oogenblikken, die ooit op de jaarvergaderingen doorleefd werden, brak toen aan. Onze edele Jhr. Elout van Soeterwoude, de Nestor onzer partij, die reeds drie geslachten zag komen en weggaaen, die ons nog de heugenis brengt van den onvergetelijken Bolderijk, was ter vergadering verchenen om een blijk van sympathie, dat niet genoeg gewaardeerd kan worden, aan onze Stichting te geven. Op verzoek van een der leden trad de grijsaard voor het front, waarop heel de vergadering als één man opstond en diep plechtig uit aller mond hem toeklonk: «Dat 's Heeren zegen op u daal!» Een vader te midden zijner kinderen, zoo stond de heer Elout daar, terwijl de zonnestralen een gouden krans weefden door zijn zilvertuig lokken en hij met zeer verzwaakte, helaas voor het meerendeel onverstaanbare stem het volgende sprak:

«De evenwichtige als liefelijke ontvangst, voor welke ik nederig dank betuig, rechtvaardigt de levendige behoefte om mijnen strijdenooten de hand te reiken en gezamenlijk met broederen en zusters geestelijke opbouw te zoeken in onzen grooten God en Zaligmaker. Het jaarfeest heden scheen daartoe aangevoelen, al beoogt het slechts één der nauw vereende vertakkingen, onmisbaar ter Christelijke opleiding van onze jongelingschap voor de belangen van Maatschappij, Kerk en Staat.

Reeds voor ongeveer zeventig jaren werd mij het gewicht daarvan en van het leeraarsambt op het hart gedrukt, allereerst door den onvergetelijken Bolderijk, als wiens laatste discipel ik twee jaren lang dagelijks van twaalf tot twee uren de toehoorder zijn mocht.

Bij zijn vertrek naar Haarlem zong hij mij toe:

«Van hem, aan wien ons hart in ware vriendschap hangen
De laatste levensvonk in d'adem op te vangen,

Is dierbaar aan 't gevoel van zielenugelijk:
Daar, Elout, hebt ge u 't recht door braafheid
(op verkregen);

Ontvang dan dit waarwel als vaderlijken zegen
Van d'oligepuntten, maar uw dankbren Bolderijk.»

Voor de noodzakelijkheid der volksopleiding werd mij het oog geopend door Bolderijks regelen:

«Ik Zag 't volk gelukkig, vrij en groot,
«Ik Zag 't verdasteld, wrevel, smood;
«Ik Zag 't uitgeput, gezonken, slaven;
Maar 'k zag 't herrijzen vol van hoop,
Doch tevens hoe de kanker kroop
Waarvoor zoo vele staten vielen:
o Gij, die 't licht mij hebt gespaard,
o Zij mijn ouderdom bewaard
Voor dat ik 't hopeloos zie vernielen.»

Voor de roeping der jeugd:

«De Almacht riep u, jonge telgen,
Meet tot siersel van heur hof,
Niet het onweer tot verdagen;
Niet tot kruipen in het stof;
Dank haar in uw voederstheeren,
Dat bij u Haar plaats bekleen.
Dankbaar zij u God vereeren,
Deugd en wijsheid's eerste keem.

Laat op 't wereldlijk tooneel
De ecrucht u geen rol doen kiezen.
Acht gij zoudt u zelf verliezen
In bedwelmd loigstreef.
Vraag den God van heil en leven
Dat Hij u in 't hart mag geven
Welk een baan gij in moet streven,
Dat ge op aarde nuttig wordt.

Ja 't vervullen van dien plicht
Jezus, Jezus zal 't u geven;
Hij is waarheid, weg en leven
En met Hem valt alles licht.»

Niet minder werd ik wakker geschud door Da Costa's wapenreus in 1825. Hij bleef ons tot zijn dood toe dierbaar en welkom, na van der jeugd af ons te zijn bekend. Toen tegevolg van Hollands inlijving in Frankrijk mijn vader genoot werd van woonplaats te veranderen en huiselijke inrichting te wijzigen, werd de gouverneur mijner oudste broeders bij Da Costa geplaatst.

In 1828 las hij ten onzent voor een talrijke schare den Slag bij Nieuwpoort voor.

Da Costa's strijd is aanwijzing en was eene der roepstemmen tot onze «Vrije Universiteit».

Maar uit de breede rij der mij van God geleende vrienden, wacht ge op het noemen van den naam vooraf, wiens leven besteed is geweest aan alles wat voor volksopleiding werd geëischt, den naam van Groen van Prinsterer. Hij in alles mijn meesder, in jaren, in geestesgaven, in vermogen, in talenten, in toewijding en die mij toch van den academietijd tot den einde toe als gelijke behandelde en tot medewerker toeliet.

Heeft de ondankbare Staat op de diensten van die uitnemenden al geen beslag gelegd, ze zullen van geslachte tot geslachte zegenrijk hun invloed blijven oefenen.

Moge uw aller arbeid daartoe medewerken en gij u spiegelen aan mijn leedbesef van bij zulke roepstemmen zoo weinig te hebben gepresteerd. Moge de Vrije Universiteit een der van den Heere voor onze natie verkoren middelen zijn. Reeds getuigt ze daarvan onder uwe leiding en die van voortreffelijke ambtenooten, hooggeerde en hooggewaardeerde Dr. Kuyper, wiens plaats als evenknie door een hunner bepaaldelijk werd aangewezen.

Op één punt heeft Groen zich vergist. Hij achtte het schoolgebied zoo heilig, dat daarop allen zich konden vereenigen. Hij vergat daarbij dat Gods Woord ons spreekt van verblinding tusschen de bestgezinden. De natuurlijke mensch heeft dit dezer dagen weder getoond. Maar Gods Woord spreekt ook van herstelde gemeenschap. Hij geve het u te ondevinden. Hij behoude u de toegenegenheid en hoogachtung van tienduizenden, vrucht van erkentelijkheid voor wat onze richting u verschuldigd is op het gebied van Kerk, van School en Staat. De Heer blijve zegenen ondanks ontzout, atval en bestrijding, gelijk Hij dit genadig deed na 1857, na 1878, door de opwekking der natie, door het roepen ook van uitnemende mannen op het lager schoolgebied. Zijne genade worde in onze zwakheid volbracht!

Nadat de heer Rutgers den hoofdinhoud van het gesprokene kortelijk had weergegeven en erop gewezen hoe naast Bolderijk, Da Costa en Groen de naam genoemd moest worden van Elout, welke vier mannen het fundament hadden gelegd, waarop wij konden voortbouwen, was deze diert aangrijpende episode geëindigd en kwam het 7de punt der Agenda in behandeling, de vraag: «Is de aanstelling van een hoogleraar in de Psychiatrie geraden, zoolang de Medische faculteit als zoodanig nog niet is ingesteld?» waarbij Prof. Kuyper het debat met een inleidend woord opende. Na twijfel te hebben geopperd aan het doorzicht van H.H. Directeuren, die de beantwoording dezer vraag aan een professor in de Theologie opdroegen, deelde hij mede, waarom hij zich aan de hem opgedragen taak niet had willen onttrekken, al diewij het onderwerp hem zoo bij uitstek belangrijk toescheen. De vraag is of, waar aan een volledige Medische faculteit, die minstens drie hoogleraren zou eischen, vooralsnog geen denken is, het toch niet raadzaam zou zijn een enkelen catheder voor de psychiatrie (de geneeskunde van zielsziekten) op te richten.

De aanleiding tot die vraag is niet verre te zoeken: ze ligt in Veldwijk, een stichting der eere voor de Christelijke religie; in het steeds toenemend aantal ongelukkigen, die door de onrust dezer eeuw krank van ziel wierden; en in het wonderbare verschijnsel van het hypnotisme. Al die verschijnselen riepen ons toe: Moet gij dit terrein maar overlaten aan een corps van materialistische medici, of hebt gij, Vrije Universiteit, hierin een woord mede te spreken? Een vraag, die te meer klemde, omdat een catheder in de psychiatrie geldelijk niet tot de onbereikbare idealen behoort. Waar de andere medische catheders laboratoria, proefnemingen en assistenten eischen, roodt één vak evenveel zou kosten als heel het budget onzer Vereeniging bedraagt, is men voor de psychiatrie niet een professor alleen klaar. De vraag rest dus alleen: of men zulk een professor kan benoemen, zoolang er nog geen Medische faculteit is.

De meeste broeders en zusters, zoo ging de spreker voort, verkeerden omtrent de Vrije Universiteit in een groote dwaling. Zij meenen, dat wanneer men een zeer knappen professor heeft en deze is bovendien Christen, de zaak dan gezond is. En toch is dit niet zoo. De vraag is niet of hij wetenschappelijk en Christen, maar of hij Christelijk wetenschappelijk en wetenschappelijk Christelijk is, of hij m.a.w. in zijn wetenschap en wat het beginsel én wat de methode van onderzoek en wat de resultaten anbelangt, blijkt een Christen te zijn. De inleider illustreert dit met een voorbeeld aan de Juridische faculteit ontleend. Een professor in de rechten, die zich verdiept in allerlei detailstudien van het Romeinsche recht, heeft voor ons geen waarde. Hij moet eraan de Theoloog en Litteratur uit Gods Woord de eeuwige beginselen afleiden voor het recht en daarmee critiek oefenen op de bestaande theorie en practijk in ons vaderland.

Evenzoo is het met de Medische faculteit. Een hoogleraar die wonder bedreven was in de microscopie, anatomie etc. hebben wij niet noodig. Waar het voor ons op aankomt, is te weten: welke eischen stellen de beginselen, in Gods Woord neergelegd, aan de beoefening der geneeskunde?

De vromen in ons vaderland hebben veel tegen de doctoren en wenschten wel eens, dat zij nooit met hen in aanraking behoeften te komen. Bij velen vloet dit voort uit overdrifving. Men beroept zich dan op Israëls koning, die hulp zocht bij de medicijnmeesters en deswege van God gestraft wierd. Dat hieraan een verkeerde gedachte ten grondslag ligt, spreekt vanzelf. De laatste onderzoekingen hebben er toe geleid de oorzaak van allerlei ziekten in bacteriën die op ons bloed, spierweefsel etc. teren, te zoeken. Bepoestigt zich deze ontdekking en moet de oorzaak van die ziekte dus in de dierenwereld gezocht, dan heeft de mensch toch, krachtens de heerschappij over de dieren in de schepping op hem gelegd, niet alleen de wilde dieren als leeuwen en tijgers te bedwingen in hun woede, maar evengoed de microben te vernietigen, die zijn lichaam ondermijnen. Bij anderen is de oorzaak dezer antipathie te zoeken in de dwaze houding,

die de zij daar leven en schuld e teijk v te bidde ook voo dan zo wken z beter m die gene strumetn deze onv diepste e kunde a ons volk o. a. of i mag ver mag chle ontaast? hoogleere een noo van den spreken.

Om to wijst spre als zou onbetwift thie e r onder de bestaan l Theologe door te fessor H in Duitse alle ziek in adleria school va aan Boer voortgeko tappen de wijze hee

Onder afdelingge zoeken b of in bei theistich Philippus Bombastu leek bij zaak der de maag, (de uitdr verkocht.

Van ere die het lie en alle w uitgaan. H ziedt w hij zoo, (de maag zetelde. D plaats en

Onze te meereende een ziel.) hersenen, i groot gev schelijk le ziekteaal e een ziek gangbare e is dan oo en dierlijk worden du

Op dit j een eigen j is nergens dier te he kunde is ijke genee des mensc het dier dat het di God in d eigenlijk of in de zieke het dus nie of ontleed mensch ge daarom he het credo, God diene heeft. Daar mensche eef hij, wannee lofte heeft sches, waar verheerlijkte zal, en dus is zijn lev ziekte te be loof de kien gen. En in die wetens de ziekte d mensch, zo huldigen, d buiten het z Wat natuu die liegt, d lamt, maar in God om bracht in he

Hiernit v kunnen zij de Vrije Un kon gevond selen uitga der bracht, zelf maken t

Op nog t de psychiatri uitgaan t evenbeeld, t Van Hall n eigenlijk zont worden door de geraakten maar hij doe lichaam te g beschouwd s maar is het Gods ook z hand voortk kan nu niet genezen, wa faculteit, die Christus Jezu schijnselen, t tusschen ziel aantasten en doen lijden. heid, dat de te behandelr

Kortelijk o maals de ta verband met medische we bovengenoem ook door haa embryonisch, te toonen, da terialist onopk

ud door
bleef ons
s, na van
en tenge-
krijkt mijn
te veran-
gers, werd
eders bij
n talrijke
was eene
Universi-
van God
noemen
steed is
ing werd
ruster, er-
geestes-
jdning en
en einde
liewerker
diensten
egenrijk
ewerken
van bij
den ge-
ten mid-
n onder
ambte-
erde Dr.
oor een
ist. Hij
daarop
daarbij
dittering
mensch
l. Maar
de ge-
vinden.
a hoog-
erken-
schul-
School
ndanks
Hij dit
de op-
ok van
gebed.
id vol-
van het
ropge-
roende
e, welke
geleed,
k deze
kwam
ng, de
leerzair
Medi-
inge-
at met
ijfel te
H.H.
vraag
oegen,
le hem
ekken,
ck be-
aan
mens-
n zou
hiatrie
chten.
re te
g der
steeds
or de
en; en
ypno-
e toe:
a een
x gij,
de te
snde,
gelde-
soort.
bor-
chen,
heel
st, is
essor
n: of
plang
ag de
Vrije
nen,
essor
zaak
De
sten,
en
a w.
l en
a de
zijn.
eeld
prot-
t in
icht,
mals
bord
echt
nde
teit.
s in
niet
s te
s, in
sing
veel
dat
den
uit
uels
ers
ier-
igt,
gen
rlei-
ier-
ich
de
lan
prij-
ge-
en
tar
zijn
lak
ng,

die de arts aannemen bij het ziekbed, alsof zij daar almachtig te beslissen hadden over leven en dood. Voor een deel ligt ook hier de schuld echter bij de onvroemdelijkheid van ons Christelijk volk. Had men zijn kinderen geleerd te bidden, niet alleen voor elken maaltijd, maar ook voor het gebruik der geneesmiddelen, — dan zou vanzelf de dwaze voorstelling ge- weken zijn, als kon een drankje of poeder ons beter maken, en zouden wij beseffen dat ook die geneesmiddelen niets anders zijn dan in- strumenten in 's Heeren hand. Toch is ook deze onvroemde houding der medicijn nog niet de diepste oorzaak. Er komen ook in de genees- kunde allerlei praktische vragen voor, waarbij ons volk met de doctoren in botsing komt: o. a. of men de smarten eener barende vrouw mag verdooven door chloroform; of men zou mag chloroformisatie dat er levensgevaar uit ontstaat; of niet moet gestuit de gruwel, dat hoogleraren openlijk de sonde der wellust als een noodzakelijk kwaad verdedigen etc., om van den vaccinatie dwang nog niet eens te spreken.

Om tot den wortel der zaak door te dringen wijst spreker er op, dat de gewone voorstelling als zou de medische wetenschap een vaste onbetwistbare wetenschap zijn (de Homoeopatie er nu buiten gerekend) onwaar is, daar onder de Medici minstens evenveel scholen bestaan hebben en nog bestaan als onder de Theologen. Het gevaar hiervan toont spreker aan door te wijzen op de dwaze theorie van professor Helmond, een Brabantsch edelman, die in Duitsland doceerde, en de oorzaak van alle ziekten in het bloed en dus haar genezing in aderen zocht. Daaruit was de gehele school van haematopathologen — men denke aan Boerhaave en aan Bilderdijk vader — voortgekomen, die door eindeloos bloed af- tappen de kracht onzer natie op bedenkelijke wijze heeft verzwakt.

Onder die scholen nu heeft men drie hoofd- afdeelingen, naarmate zij de oorzaak der ziekte zoeken in de ziel alleen, het lichaam alleen of in beide saam. De laatste theorie, de pan- theistische, vond een vertegenwoordiger in Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus, die geest, ziel en lichaam verge- leek bij kwikzilver, zwavel en zout; de oor- zaak der ziekte zocht in een demon, die in de maag huist, en meer dergelijke bombast (de uitdrukking is aan zijn naam ontleend) verkocht.

Van ernstiger betekenis was Dr. Van Hall, die het lichaam op zich zelf voor dood hield en alle werking in het lichaam van de ziel liet uitgaan. Het lichaam was gezond, wanneer de ziel dit wilde. De vermogens der ziel verdeelde hij zoo, dat in de hersenen het geheugen, in de maag het verstand en in het hart de wil zetelde. Door dien wil vond de bloedsomloop plaats en werd aldus het lichaam beheerscht. Onze tegenwoordige artsen zijn voor het meereendeel materialist. Zij gelooven niet aan een ziel. Het denken is het zweeten van de hersenen, etc. Hierin nu ligt een ontzettend groot gevaar. Wie zou denken, acht het men- schelijk leven gering, verwijdt God uit de ziekezaal en behandelt den kranke gelijk men een ziek paard of koe zou behandelen. De gangbare definitie van de medische wetenschap is dan ook: *de wetenschap, die het mensche- lijk lichaam tot voorwerp heeft*. Beide worden dus op één lijn gesteld.

Op dit punt nu heeft de Vrije Universiteit een eigen positie in te nemen. De geneeskunde is nergens ontstaan uit de gedachte om het dier te helpen. Integendeel, de veeartsenij- kunde is een zegen, die van de mensche- lijke geneeskunde afdruipt op het dier. Door des menschen val is de vloek ook over het dier gebracht; het is daarom billijk dat het dier meegeniet van den zegen, dien God in de geneeskunde schonk, maar haar eigenlijk object blijft de *kranke mensch*. Zool- wel in de ziekenzaal als in het ontleedverre- trek moet het dus niet een dier zijn, dat men behandelt of ontleedt, maar een *mensch*, en wel een mensch geschapen naar Gods evenbeeld, en daarom bestaande uit ziel en lichaam. Dat is het credo, waarin de medische wetenschap, die God dienen wil, haar uitgangspunt te nemen heeft. Daarbij heeft zij te bedenken, dat de mensch een eeuwige bestemming heeft; dat hij, wanneer hij tot geloof komt, de vaste be- lofte heeft van de wederopstanding des vlees- ches, waardoor zijn gestorven lichaam aan het verheerlijkt van Christus gelijkvormig worden zal, en dus hoofdzak voor dien mensch niet is zijn leven te verlengen, of een bepaalde ziekte te boven te komen, maar door het ge- loof de kiem des eeuwigen levens te ontvan- gen. En in de tweede plaats heeft dan verder die wetenschap te rekenen met het feit, dat de ziekte door de *sonde* is gekomen over den mensch, zoodat zij nooit een therapie mag huldigen, die de ziekten zoekt te verklaren buiten het zedelijk leven van den mensch om. Wat natuurlijk niet zeggen wil, dat iemand, die liegt, daardoor zijn arm breekt of ver- lamt, maar dat de leugen sonde is tegen God en God om die sonde te straffen die versterking bracht in het menscheelike organisme.

Hieruit volgt, dat er eerst dan sprake zou kunnen zijn van een medische faculteit aan de Vrije Universiteit, wanneer een stel mannen kon gevonden worden, dat van deze begin- selen uitgaande de medische wetenschap ver- der bracht. Immers deze beginselen op zich zelf maken de wetenschap nog niet uit.

Op een punt wees de spreker, om tot de psychiatrie terug te komen. Al moeten we uitgaan van den mensch geschapen naar Gods evenbeeld, daarom gaat de theorie van Dr. Van Hall nog niet op, als zou het lichaam eigenlijk zonder waarde zijn en geheel beheerscht worden door de ziel. De Heere Jezus zegt tot de geraakten en melaatschen niet alleen geloof! maar hij doet bovendien een wonder, om hun lichaam te genezen. Het lichaam mag dus niet beschouwd als een stoffklomp zonder waarde, maar is het pronkstuk der schepping, waarin Gods oog zich verlustigde toen het uit zijne hand voortkwam. De geneeskundige wetenschap kan nu niet ten doel hebben de ziel zelf te genezen, want dat hoort bij de Theologische faculteit, die (middellijk) het geloof werkt in Christus Jezus. Maar wel zijn er gemengde ver- schijnselen, die datgene wat de brug vormt tusschen ziel en lichaam, n.l. het zenuwgestel aantasten en lange deren weg de ziel zelf doen lijden. En zoo ontstaat dus de mogelijk- heid, dat de Medische faculteit ook zielsziekten te behandelen hebbe.

Kortelijk omschrijft de spreker daarna nog- maals de taak der medische wetenschap in verband met het geconcede. De Christelijk medische wetenschap heeft niet alleen het bovengenoemde uitgangspunt te kiezen, maar ook door haar onderzoekingen op anatomisch, embryonisch, therapeutisch en ander gebied te toonen, dat zij kan verklaren wat den Ma- terialist onoplosbaar toeschijnt, en dat zij daarom

een hogere waarheid heeft dan hij. Nu kan men gerustelijk driekwart der dusgenoemde me- dische wetenschap aan Heidenen en Turken overlaten. Wanneer iemand kooris heeft en chinees moet innemen, dan is dat voor de zieke volkomen het zelfde, of een Peruaan of een geleerd doctor hem die chinees ingeeft, waar de werking der chinees nog altoos onverklaard is. Medische wetenschap in eigenlijken zin ont- staat eerst daar, waar de samenhang van oor- zaak en gevolg kan nagespeurd en men zoo in staat wordt gesteld, de verschijnselen te beheerschen. Wat Professor Koch te Berlijn deed, was op zijn terrein voor het eerst wetenschap- lijke arbeid (in het midden gelaten of zijn re- sultaten juist zijn) wil hij niet op den gis af, maar door kracht van logisch denken een middel vond om de toring te bestrijden. En dat denken nu, wat de oorzaken in verband zoekt te brengen met de gevolgen, dat wordt be- heerscht door de beginselen, waarvan men uitgaat.

Voor een medische faculteit aan onze Hoogeschool zou dus in de eerste plaats nood- dig zijn een leeraar in de Pathologie, die de oorsprong der ziekten verklaart, wil- juist daarin de Materialisten lijnrecht ingaan tegen de H. Schrift. In de tweede plaats zou eisch wezen, een catheder niet voor de ana- tomie, maar voor de physiologie. Een eerste in de derde plaats een catheder in de psychiatrie als gevolg van de beide eerste. Want of wij al een professor benoemen, doorwrocht in de materialistische pathologie en physiologie, en die ook in den Bijbel geloof, om de psychiatrie te doceren, geeft ons niet. Dan kan even goed een ongelooft professor aangesteld met een catechismeërster er naast.

Op zich zelf beschouwd zou dus de vraag, die H.H. Directeuren stelden, met een beal- steen moeten beantwoord worden. Een goed psychiater is ondenkbaar, die niet beslist po- siet op pathologisch en physiologisch ge- bied. Maar het is een andere vraag, of, wan- neer zich een man vinden liet, die metterdaad op de genoemde terreinen positie gekoren had, en nu daarvan uitgaande de psychiatrie doceeren wilde in Christelijken geest — of zulk een niet zou benoemd kunnen worden, al stond hij voorlooppig alleen — en op die vraag antwoord ik even beslist ja. Ik acht het zelfs zeer raadzaam hiervan werk te maken, wil de psychiatrie juist het verband tusschen ziel en lichaam raakt en dus terstond dwingt kleur te bekennen. Bovendien zou zulk een hoogleraar eere vinden ook buiten onze eere, ge- lijk het voorbeeld van Veldwijk ons toont, de eenige Christelijke inrichting, die belangstelling wekt zelfs bij de materialistische wetenschap, die pocht op haar kennis, met onzeren stap en dreef gelaat rondwandelt op haar ver- plegingsoordeelen voor krankzinnigen.

Vandaar komt spreker tot deze conclusies: 1. dat aan de stichting eener Medische facul- teit in de eerste jaren niet te denken valt. Daar toe moet God de Heere de beurzen nog geheel anders openmaken van ons Christen- volk en vooral mannen verwekken, die op het gebied der wetenschap den Christus willen dienen;

2. dat de nood der tijden dwingt op het terrein der zielsziekte een stem te laten uit- gaan, niet het minst met het oog op de hypo- these;

3. dat H.H. Directeuren de eere onzer stich- ting zouden wegwerpen, wanneer zij iemand benoemen, van wien niet eerst duidelijk was gebleken, dat hij op wetenschappelijk gebied uitging van het beginsel, waar de gehele Universiteit uit leeft.

Nadat de Voorzitter Prof. Kuyper had be- dankt voor zijn uitnemend referaat, stelde hij de gelegenheid tot debat open, waarvan Prof. De Hartog en Rutgers gebruik maakten, niet om den referent te bestrijden, maar de eerstgenoemde om op een ondergeschikt punt enige inlichtingen te vragen; Prof. Rutgers om de conclusies van den inleider nog nader aan te dringen met een beroep op de Juridische faculteit, die ook jaren lang incompleet was geweest, maar juist deswege voor de Medische faculteit hoope bood, dat het stekje, was het maar eenmaal geplant, wel tot een boom zou uitgroeien.

Prof. Kuyper, die beide sprekers beaan- woordde, wees ten slotte nog op het diepste motief, dat hem bij deze geheele bespreking gedreven had. Christus Jezus tegenwoordigde de Theologische en Medische faculteit in zijn persoon. Hij ging niet alleen het land door om de waarheid te prediken, maar kwam ook overal als de Christus-Consolator voor al wat leed en krank was. Een Christus, die de waar- heid laat verkondigen, is dus slechts een halve Christus en wij moeten den geheelen Christus hebben. Daarbij komt nog, dat onze kranken in hun ziekte door God be- proefd worden, maar behandeld door materialis- tische doctoren en verzorgd in hospitalen, waar aan zoo menig bed niets dan rauwe vloeken vernomen worden — de eeuwigheid ingaan, zonder dat hun ziekte beantwoordt aan het doel, wat God er mee had. Uw armen, riep Christus ons toe, hebt ge altijd met u, maar ook uw kranken. En het blijft een aanklacht tegen ons Christenvolk zoolang die kranken hun toevlucht moeten nemen tot ongelooftige doctoren, omdat zij geen hulp kunnen zoeken bij belijders des Heeren.

Hiermede werd dit leerrijke debat gesloten. Punt 8 van de Agenda: Wat kan de Vereen- ging doen tot bevordering van het Gymnasiale onderwijs in overeenstemming met hare begin- selen? kwam niet in behandeling, wijl de in- leider, Prof. Woltjer, verhandeld was ter ver- gadering te komen.

De plaats, waar de vergadering een volgend jaar zou gehouden worden, werd niet vastge- steld. Directeuren behielden zich voor hierover later een beslissing te nemen. Waarschijnlijk zal die wel uitvallen ten gunste van Gronin- gen, waarheen enkele stemmen wezen.

Nadat de uitslag der gehouden stemming was bekend gemaakt, n.l. benoemd tot direc- teur de heer E. G. Wentink met 71 stemmen, tot 2e plaatsvervanger van Directeuren Mr. Th. Heemskerk 53; Commissie tot nazien der rekening van 1891 de heeren J. Krap 38, H. Dane 36, H. A. Howeler 38 stemmen en tot plaatsvervangers de heeren C. D. van Schouwenburg 38 en W. A. Vrolijk 34 stemmen; de korte notulen waren goedgekeurd, sloot Ds. Veelo de vergadering met dankzeg- ging.

III. De Meeting.

Te twee ure des namiddags verzamelde men zich weder, in nog grooter getalle dan 's mor- gens, in de Doelezaal, waar de openbare meeting zou gehouden worden met inleidend woord van Prof. Fabius en debat.

Prof. Fabius begon met te herinneren aan de bijeenkomst te 's-Gravenhage in 1885, waar hij hetzelfde voorrecht had gehad als thans,

Toen, evenmin als nu, had hij over de keuze van zijn onderwerp geaarzeld. Destijds werd het bestaan der Vrije Universiteit nog bestre- den, noemde Dr. Spruyt het een vreemde poging om »brave burgers» over wetenschap te doen beslissen en bespote Dr. J. W. Gun- ning als iets nieuws de gedachte eener »ge- loovige wetenschap». Daartegenover had hij betoogd, dat de Vrije Universiteit de eenige Hoogeschool in ons land is, waar de beslissing niet bij brave burgers, maar bij Gods Woord ligt, en dat zij niet iets nieuws is, maar geheel ligt op de lijn onzer vaderen, met name van Groen en Da Costa. Thans was de toestand geheel anders; de Vrije Universiteit had wortel geschoten, en de vraag kwam met steeds krachtiger drang aan de orde: welke hare plaats zal wezen tegenover de Overheids-hoo- gescholen. Vandaar dat spreker ditmaal tot on- derwerp had gekozen: De regeling van het Hooger Onderwijs, in verband met de bevoegd- heden van Staatswege toegekend aan de graden, door de openbare universiteiten verleend.

De heer Groen van Prinsterer heeft met kracht gestreden tegen wat hij noemde het *revolutionair alvermogen* of de *suprematie van den Staat*. Bakker Korf, een volbloed con- servatief, was in zijn tijdschrift de *Schildwach* tegen die uitdrukking opgekomen. Suprematie was een onwettige overheersching, die de re- chten van anderen verkortte, en hij kon zich niet begrijpen, dat de heer Groen (een antirevolu- tionair!) zoo sprak over den Staat. Volgens hem was het een miskenning van het gezag der Overheid, om gelijk Groen wilde, de be- voegdheid van den Staat, met name in zake het onderwijs, ondergeschikt te maken aan de vrijheid van het volk in dezen. Veleer be- stond er geen vrijheid, dan wanneer en voor zover de Staat haar schonk.

Dat nu is het eigenlijke beginsel der revo- lutie, die iedere vrijheid ondergeschikt maakt aan het recht en belang van den Staat. Dit geldt ten opzichte van de Kerk; reeds Groen wees er op, dat in tegenstelling met het Roomsche beginsel: de Staat onder de Kerk; en het Protestantische beginsel: Kerk en Staat beide onder een hoogste levenswet — het moderne feitelijk is: de Kerk onder den Staat. Van de oude leuze: scheiding tus- schen Kerk en Staat werd bij de jongste verkie- zingen dan ook weinig meer gerept, waar de liberalen veeleer met Opzoomer van meening schijnen geworden te zijn, dat de zelfstandigheid der Kerk gevaar oplevert voor den Staat. Dit geldt ten opzichte van het *gevoelen*, dat men gaarne vrij laat — voorzover het Staatsbelang dit gedooft. Dit geldt ten opzichte van de *opvoeding der kinderen*, waarin men den ouders vrijheid gunt, nadat de Staat eerst heeft uitge- maakt wat zijn belang eischt; welk belang volgens maar al te velen meebrengen zou het oplossen van alle verscheidenheden van over- tuiging in een kleurloos geheel. Het is daarom een leugen, dat de vrijheid een vrucht is der revolutie, waar juist deze het is, die in beginsel alle vrijheid rooft, en alle recht tot een *gunst* maakt, door den Staat verleend.

Na aldus in het licht te hebben gesteld wat Groen onder de suprematie van den Staat verston, stelde de spreker daartegenover hoe de leer van het *Godelijk recht der Overheid*, wel verre van gelijk velen meenen tot Middel- eeuwsche barbaarsheid en Oostersch despotisme terug te voeren, juist omgekeerd de vrijheid, die de revolutie bedreigt, beveiligd en rekt. Immers wie het gezag der Overheid terugleedt tot God als bron, sterkt daarmee tevens elk ander recht door dienzelfden God verleend, met name het recht der Kerk, het gezag der ouders tegenover hun kroost, en het zelfstandig leven der maatschappij. Zelfs tegen- standers moesten Groen dan ook de eere geven, dat de vrijheden des volks geen ijveriger kampioen hadden dan hij.

Vlooit hieruit eenzijdig voort, dat de Staat verplicht is het zelfstandig leven der maatschappij te eerbiedigen; anderszins mag de Staat niet door de maatschappij overheerscht worden, veel minder een werktuig worden van een enkele maatschappelijke groep. Gelijk door Lorenz von Stein zoo helder is aangetoond, splitst zich het volk in tal van groepen, wier streven is gericht op overheersing van de Staatsmacht, teneinde te bewerken dat haar tijdelijk overwicht over de andere groepen blijve. Als voorbeeld wijst spreker naar 1798, toen zoo- genaamd alle standbevoordrecht zou ophouden en »de wet de wil zou zijn van het maatschappelijk lichaam» — terwijl intusschen alle voorstanders van Oranje werden gebannen of veroordeeld van stemrecht; een voorbeeld dat in ons land niet op zichzelf staat. Dan is de Staat ondergegaan in de maatschappij en het graf der vrijheid eerst recht gedolven.

Alleen oppervlakkigheid kan dan ook meen- en, dat de vrijheid zou gebaat zijn, wanneer de Overheid stelselmatig zachtte voor de meerderheid in 's Lands raadzaal of daar- buiten. Veleer is haar heilige roeping juist om de rechten der minderheid te beschermen en daarom moet haar gezag zoo hoog, zoo on- wrikbaar staan tegenover de maatschappij.

Dat het Staatsgezag daarmee geen onrecht- matigen dwang uitoefent toont de spreker ver- volgens aan, door er op te wijzen dat aldus het maatschappelijk leven in zijn geheel wordt beveiligd. Het belang van het *gehele* huisge- zin wordt gebaat, wanneer men waakt dat het belang van het kleinste lid niet wordt opge- offerd aan dat der overige. Het welzijn van het *gehele* lichaam wordt bevorderd, door te voorkomen dat het eene deel leeft ten koste van het andere. Ja, wat meer zegt, op deze wijze wordt niet alleen het belang van het gehele organisme gediend, maar feitelijk ook dat van *elk* zijner leden in het bijzonder.

De taak der Overheid is hiermede echter niet afgelopen. Zij heeft in de tweede plaats ook het leven der maatschappij te steunen en de ontwikkeling der krachten, die in den schoot der natie verborgen liggen te bevorderen; van- daar dat het op haar weg kan liggen wanneer de maatschappij te zwak is, te doen, wat deze doen moest, al dreigt daarbij het gevaar, dat de Staat vergete, dat hij plaatsvervangend op- treedt en het particulier initiatief moet blijven uitlokken, niet doodden.

En eindelijk bij dit alles heeft de Staat re- kenende te houden met het eigenaardig karak- ter van het volk. Zoo mag de Overheid ten onzent niet vergeten, dat zij over een *Christen- volk* regeert. Van een Christelijken Staat wilde men liefst niet hooren. Het zij zoo, zeide Groen, mits ge dan maar niet vergeet, dat ons volk een Christenatie is, en getegen dat Christelijk karakter maar niet ingaat. De Staat is neutraal, dus wilde men geen Zondags- wet. Alsof de enkele Joden in ons vaderland het feit ongedaan maken konden, dat het volk *als geheel* den Zondag viert. De Staat is neu- traal, daarom moest het onderwijs neutraal zijn, dat de Staat gaf. Alsof het volk, waarvoor dat onderwijs dienen moest, dan niet zeer ver-

schillend was van kleur. Vandaar dat Groen eerst aandrong op een openbare Christelijke school, die gesplitst zou worden in een Protestant- sche en Roomsche. Meent de Overheid dit niet te kunnen doen, laat zij dan de school teruggeven aan de maatschappij, voor welke zij dienen moet, was later zijn leuze. Van tweeën één: of de openbare school rekene met den geest des volks, of de vrije school hebbe den voorrang!

Van dat alles nu heeft men in deze eeuw niets willen weten. Het Staatsgezag zweefde hoog boven de maatschappij en zocht haar te overheerschen. Liefde voor het *volk* was er niet; wel bevoorrecht van een bepaalde groep, die met de inzichten der regeerders meeding, maar weezin, onderdrukking voor alle anderen. De zoogenaamde »neutraliteit» was, gelijk Groen in 1875 zoo vlijmend scherp zeide, »een karaktertrek dezer eeuw, waarin zich de strijd tegen den levenden God open- baarde, waardoor het ongelooft beginstigd en het vuur van diep ingrijpende verdeeldheid ontstoken werd». Neutraal — en daarom wilde men geen Zondagswet. Neutraal — en daarom aan de natie een school opgelegd, onbruikbaar voor den geloovigen Protestant en Katholik. Neutraal — en daarom een Hooger onderwijs dat aan het volk niet zijn natuurlijke pleitbe- zorgers geeft, maar de krachten kweekt, die het leven des volks ten onder houden!

Hierna kwam spreker terug op hetgeen hij gezegd had omtrent de roeping der Overheid om de sluimerende krachten des volks te helpen ontwikkelen. Acht hij het onder be- paalde omstandigheden niet onverdedigbaar, dat de Overheid daartoe de taak des volks overnam, te meer klemde daarbij de eisch dat zij dan op de wenschen des volks heeft acht te geven. Om dit met een voorbeeld duid- lijk te maken, onderstelt de spreker, dat het gehele volk één gedachte had over de in- richting van het lager onderwijs. Dan kon de Overheid in dit geval de zaak van het on- derwijs ter hand nemen, niet wijl dit op zich- zelf tot haar taak behoort, maar als ge- organiseerde maatschappij, als *orgaan van het volk*.

Dat het onderwijs op zichzelf niet tot de taak der Overheid, maar tot die der maatschappij be- hoort, toonde spreker aan met een citaat uit Thorbecke zelf. Hoewel Thorbecke juist in dit opzicht in de praktijk geheel anders ge- handeld heeft en terecht door Groen is ge- noemd »de man van het Staatsalvermogen ook in de kerk en de school». Op welke incon- sequentie Mr. Van Houten met nadruk wees in zijn »Staatsleer van Mr. J. R. Thorbecke», waaruit de spreker enkele sterk sprekende passages voorleest, die intusschen toonen, hoe Mr. Van Houten sinds op dezelfde klip is verzeild, bepaaldelijk wat het recht betreft van kerken om zich te onttrekken aan de Synodale organisatie, een recht toen met goed hem verdedigd.

Ook omtrent het Hooger Onderwijs erkende Thorbecke, dat het naar zijn aard niet tot de staatsmacht behoort. Het is niet afkeurens- waard dat de Overheid Universiteiten in het leven roept, en aan de aldaar verleende gra- den bijzondere bevoegdheden verleent, mits slechts in het oog worde gehouden dat op zich zelf ook deze zorg niet tot de taak der Overheid behoort, en dat die Universiteiten in nauw verband moeten blijven met het leven der maatschappij, gelijk de mannen aan die scholen gevormd, straks het volk hebben te dienen, zijn organen en leidlieden hooren te zijn op het gebied des geestes. Waar ons volk zich nu splitst in drie hoofdgroepen: Calvinisten, Room- schen en Rationalisten, ware het dus *betrak- kelijk* verdedigbaar, dat de Overheid drie Hoo- gescholen in het leven riep, één voor elk der groepen. Dan zouden ze althans beantwoorden aan de maatschappelijke behoefte.

Spreker wijst er op, hoe met een deel van het Hooger Onderwijs, althans wat de wet- telijke regeling betreft, aldus is gehandeld, n.l. met de Theologische faculteit. Die zette men in verband met de Hervormde kerk, terwijl aan de andere kerkgenootschappen voor de opleiding hunner leeraren subsidie werd ver- leend, om aan den eisch der billijkheid tege- meet te komen.

Ook dit was echter meer schijn dan wer- kelijkheid.

In 1876 heette de Theologische faculteit ge- heel los van de Kerk te worden gemaakt en een zelfstandig karakter te erlangen. Op zich zelf een vrij zonderlinge daad, want waartoe zou zulk een Theologische faculteit buiten verband met eenige kerk dienen. Maar de schijn werd althans bewaard dat het voortaan om de wetenschap *alleen* was te doen. Hoe- wel bijna ieder weet, dat bij wijziging van vorm besteding van den ouden toestand is bedoeld, gelijk uit het Jaarverslag van de Hooge scholen over 1889—1890 duidelijk blijkt.

Hoe was nu echter de feitelijke toestand, waarvan de wettelijke regeling schijnbaar zo- veel voordeel bood? Dat de Hervormde kerk, die van de Rijksuniversiteiten heette gebruik te kunnen maken, juist in de meest ongun- stige positie van alle kerkgenootschappen raakte. Immers terwijl deze volkomen vrij waren om de gelden te besteden gelijk zij wilden en de macht bezaten te voorkomen dat de Staatsstem misbruikt werd tot ver-

woesting der kerk — was juist de Hervormde kerk, schijnbaar zoo bevoorrecht, metterdaad prijs gegeven aan de willekeur der Overheid, die bij de benoeming der Theologische pro- fessoren niet lette op de belijdenis of den wensch der kerk, maar alleen op haar inzicht. En de Overheid heeft deze hare macht niet onge- bruikt gelaten om de kerk te verwoesten en het weereleven van het Calvinisme tegen te houden.

Intusschen heeft zich in de regeling van de Theologische faculteit als gezindheidsschool tot in 1876, zij het op gebrekkige wijze, en al was de praktijk daarmee vaak in strijd, — toch de gedachte uitgesproken, dat het Hooger Onder- wijs in nauw verband met de behoefte van het maatschappelijk leven staan moet.

Wat de overige faculteiten betreft, kwam in de regeling die gedachte niet uit. Trouwens in zekeren zin geen gezegd, dat ook uit de re- geling zelve van het Hooger Onderwijs de nood- zakelijkheid blijkt, dat dit zich nauw aansluit bij den geest van het volk. Immers alleen aan de Staatsuniversiteiten is het jus promovendi cum effectu civili verbonden; zal dit niet lei- den tot schoolabsolutisme, dan moeten die Hoogeschoolen ook de weerkaatsing zijn van het geheele maatschappelijke leven.

Velen echter meenen, dat bij de Hoogescho- len in de eerste plaats het Staatsbelang en de Staatsbehoefte is betrokken, meer nog dan de behoefte der maatschappij. Ook Prof. De Geer, zeker wat bekwaamheid betreft, een onzer geduchtste tegenstanders, moet onlangs in dien geest hebben gesproken. Men kan, zoo rede- neert men dan, de graden der Vrije Univer- siteit niet op één lijn stellen met die der Staats- universiteiten, wijl de Overheid waarborgen moet hebben voor de bekwaamheid harer am- benten, en die waarborgen alleen door haar eigen scholen in voldoende mate geboden wordt.

Spreker rafelt dit kunstig gesponnen weef- sel echter geheel uiteen: 1°. De opmerking geldt niet voor de theologische en de medische facul- teit. Wat de overige faculteiten betreft, kiezen slechts een deel der kweekelingen een Staats- betrekking en velen een maatschappelijk be- roep. Men denke bijv. bij de Juridische facul- teit aan den advocatenstand.

2°. De voorstelling is onjuist, als zou ieder die aan een Rijksuniversiteit gepromoveerd zijn aanspraak hebben op een staatsbetrekking, gelijk bijv. de jongelingen, die Militaire Academie ver- laten, recht hebben op een aanstelling als offi- cier. Wie aan de Rijksuniversiteit zijn rechts- geleerde studie voltooide is *benoembaar* tot rechterlijk ambtenaar. En niet gering is het aantal dergenen, die ervaren, dat de benoe- mbaarheid op zich zelf nog geen middel van be- staan verschaft. Evenzoo is het met de philo- sophische en litterarische studenten, die pro- moveerden.

en 3°. bij het weggeven van een openbare Staats- betrekking zal zelden of nooit op den verke- ren graad alleen worden afgaen. Voor een groot deel wordt het vermoeden van geschik- teid voor zulk een ambt afgeleid uit den in- houd van het proefschrift etc.

Feitelijk strekt dus de dusgenoemde effectus civilis wat de benoembaarheid tot eenige open- bare betrekking betreft, veel meer om het op- komen van inrichtingen te beletten, die aan den Staatsinvloed onttrokken zijn, dan tot het ver- leenen van den waarborg, dat zij die aan de Staats- universiteiten gevormd werden, degelijk onder- richt zijn.

Maar juist deswege is de bestaande toestand dan ook alleen verdedigbaar, zoolang het maatschappelijk leven zich door de Rijks- universiteiten bevredigd gevoelt. Houdt die overeenstemming op, dan wordt deze regeling eenvoudig de gereguleerde volksonder- drukking. En hoednag de toestand nu ten onzent geworden is, ligt voor ieders oog open. De universiteiten zijn geworden een instrumen- tum regne, een machting wapen in de handen der Overheid, om ons volk te leiden in de wegen van het rationalisme; een middel om de maatschappij te bestrijden en te onder- drukken door het Staatsgezag. En dat, terwijl het volk zelf zijn geld moet geven om dien krijg te bekostigen, erger nog, zijn zonen moet afstaan, die straks als geboefde soldaten den krijg meevoren tegen de kringen, waaruit zij voortkwamen. Wie van Napoleons tyrannie gewaagt, verzuimt niet er op te wijzen, hoe hij de jongelingen uit de gezinnen weghaalde om in vreemde landen voor hem te strijden. Erger dwingelandij is het, waar de zonen des volks genomen worden om tegen dat volk zelf krijg te voeren.

Maar men was toch *vrij* om zijn zonen terug te houden? Ach, hoe heeft men ook hierin met de vrijheid gespeeld. Zoolang er geen andere dan Rijksuniversiteiten waren, moesten deze wel met onweersaanbare zuigkracht een zeker aantal jongelieden tot zich trekken, die

E voto Dordraceno

De ondergetekende, abonnent op De Heraut, verlangt te ontvangen door

tusschenkomst van

de Administratie van De Heraut.

1) den Boekhandelaar te

2) Ex. E VOTO DORDRACENO, door Dr. A. KUYPER,

tegen f 12.— het Exemplaar, op de voorwaarden vermeld in No.

van De Heraut.

den 189

1) Doorhalen wat men niet verlangt,

2) Invullen: één, of twee,

(Zie keerzijde.)

